

CONSTANTIN MATASĂ

1878—1971

A plpit pentru ultima oară și s-a stins pentru totdeauna, la 3 noiembrie 1971, flacăra vieții aceuia care a fost Constantin Matasă. Deși și-a început activitatea în alt domeniu decât acela al istoriei și al arheologiei, fiind încă destul de tânăr a început să cutreiere coclaurile județului Neamț, nu numai pentru a-și îndeplini slujba de protoiereu al acestui județ, dar și în căutarea tuturor relicvelor trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, pentru care se pasionase foarte devreme. Primul rod al acestor neobosite peregrinări, în cursul cărora a descoperit și primele așezări preistorice, a fost „Căluza județului Neamț”, publicată în 1922, iar primul contact direct, pe teren, cu arheologii l-a avut în anul următor, când l-a invitat pe profesorul I. Andrieșescu să viziteze împreună câteva dintre aceste așezări și în primul rând pe aceea de pe dealul Frumușica, pe malul stîng al râului Cracău. Dar unul din temeinicele imbolduri care l-au îndrumat spre arheologie a fost, așa cum a recunoscut-o în scris chiar el, lectura admirabilelor *Getica* ale lui Vasile Pârvan.

Treptat-treptat pasiunea cercetării arheologice l-a cucerit pe neofitul amator și astfel, în decurs de cîtiva ani, a descoperit mai bine de o sută de așezări străvechi, unele dintre ele chiar în afara limitelor județului Neamț. Materialele rezultate din micile sondaje de identificare, ca și celea recoltate la suprafața așezărilor sau donate de localnici au constituit primul nucleu al colecției arheologice pe care neobositul urmaș al lui Calistrat Hogaș pe drumurile Neamțului a adunat-o la „Casa națională din Piatra”, întemeiată și organizată tot prin grija lui, într-o frumoasă clădire construită în urma stăruințelor sale. Acesta a fost Ince-

putul Muzeului arheologic din Piatra, un început anterior înființării de fapt a muzeului, preluat apoi de stat în 1947.

Dar alături de entuziasm și de pasiune, C. Matasă a dovedit de la început și înțelepciune, înțelegând calea pe care trebuie să o urmeze dacă dorește să realizeze ceva temeinic și folositor științei — și anume colaborarea cu specialiștii, așa încât a făcut apel la concursul arheologilor din București pentru cercetarea unora dintre așezările pre- și protoistorice descoperite de el. Colegul Radu Vulpe și semnatarul acestor pagini — urmați apoi și de alți cercetători — ne-am grăbit să răspundem apelului său și astfel au fost întreprinse primele săpături arheologice sistematice în județul Neamț, continuate unele în mai multe campanii și chiar reluate pe scară mai mare după 23 August 1944.

O parte din bogatele și importante materiale recoltate din primele săpături de la Celei, Izvoare, Traian-Dealul Fântinilor și alte câteva așezări s-au adăugat colecțiilor inițiale adunate de C. Matasă și astfel el a putut organiza în sala „Casei naționale” un adevărat muzeu arheologic.

În felul acesta se poate spune fără a greși că, din punct de vedere al cercetării arheologice metodice, județul Neamț a luat un avans de aproape două decenii asupra celorlalte județe — avans pe care în unele privințe îl mai păstrează și astăzi. Dar săpăturile care prin neașteptat de numeroasele și variatele obiecte descoperite aveau să facă în curând din Muzeul arheologic de la Piatra cel mai important muzeu pentru studiul culturii ceramicii pictate cucuteniene din țara noastră, au fost fără îndoială acelea de la Frumușica. Experiența câștigată prin participarea la unele dintre săpăturile întreprinse în județ încă din 1935 l-a îndemnat pe Constantin Matasă să ceară și să obțină convenita autorizație pentru a conduce el însuși unele cercetări și astfel a săpat între 1939 și 1940 așezarea de pe malul Cracăului. Sutele de piese ale splendidei ceramici pictate a culturii Cucuteni de la Frumușica, expuse curând în nenumăratele vitrine ale Muzeului arheologic din Piatra, au trezit o adevărată senzație, toți specialiștii români și străini, ca și toți ceilalți vizitatori rămânând copleșiți de varietatea și frumusețea pieselor expuse și de numărul lor neobișnuit de mare.

A doua așezare preistorică importantă de care C. Matasă și-a legat numele prin săpăturile întreprinse și prin excepționalele rezultate obținute este aceea de la Podei-Tîrgu Ocna, din jud. Bacău, unde — după o sumară cercetare încă din anul 1933 — a revenit în anii 1939 — 1949 și 1956, îmbogățind colecțiile Muzeului arheologic din Piatra cu alte serii de materiale reprezentând o fază tîrzie a culturii Cucuteni.

Firește, în aceste puține pagini nu putem aminti nici toate așezările descoperite, nici toate săpăturile și sondajele întreprinse de el, dar e destul să adăugăm că rezultatele activității sale de teren au răspălit din plin entuziasmul arătat pentru această activitate și pasiunea trainică pe care a pus-o în slujba cercetărilor și a muzeului înființat de el.

Roadele acestei susținute activități arheologice nu au fost însă numai de ordin muzeistic, căci C. Matasă n-a întîrziat să studieze și să publice principalele rezultate obținute, introducîndu-le astfel în circuitul științific. Dintre lucrările lui, cităm în primul rînd articolul de informare *Cercetări din preistoria județului Neamț* (publicat în „Bul. Com. Mon. Ist.”, iulie-septembrie 1938), apoi monografia *Frumușica — village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord, Roumanie* (apărută în 1946) și raportul definitiv de săpături *Așezarea eneolitică Cucuteni B de la Tîrgu Ocna-Podei* (apărut în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964).

Firește că monografia despre Frumușica poate fi considerată contribuția sa științifică de bază, deși nici studiul despre săpăturile de la Podei nu e de loc mai puțin important pentru cunoașterea unor aspecte ale culturii Cucuteni. Și, indiferent de unele lipsuri ale cercetării de la Frumușica și ale monografiilor respective, nu e nici o îndoială că aceasta rămîne una dintre lucrările indispensabile pentru cunoașterea culturii Cucuteni și a problemelor pe care le pune pentru cercetarea eneoliticului sud-est european.

Felul în care C. Matasă a colindat toate zonele județului său natal trebuie să constituie o pildă pentru toți tinerii arheologi, îndemnându-i să nu lase necercetată nici o palmă de teren în regiunile în care își desfășoară activitatea, iar stăruința cu care prin articole și studii a valorificat rezultatele cercetărilor sale un îndemn pentru toți cei care dau uitării această îndatorire.

O privire asupra celor aproape patru decenii în cursul cărora și-a desfășurat activitatea arheologică Constantin Matasă și a dragostei cu care s-a îngrijit de muzeul creat de el, arată ce mult și cit de bine poate îndeplini un om dornic să-și dedice viața unui scop nobil în folosul societății și al științei. Opera lui îndreptățește pe deplin gândurile bune ale tuturor aceluia care l-am cunoscut, am lucrat cu el și l-am prețuit, atunci când facem strămoșeasca urare : *Sit tibi terra levis !*

Iar pentru a arăta și generațiilor viitoare prețuirea pe care o merită activitatea lui C. Matasă, ni se pare cu totul indicat ca muzeul înființat și organizat de el să poarte numele de „Muzeul arheologic Constantin Matasă”.

Vladimir Dumitrescu

